

КРАТЪК ДОКЛАД ЗА ЗАКРИЛАТА В БЪЛГАРИЯ

СЕПТЕМВРИ 2024 г.

ЗАДЪРЖАНЕ НА ЛИЦА, ТЪРСЕЩИ ЗАКРИЛА, И БЕЖАНЦИ

ОПЕРАТИВЕН КОНТЕКСТ

От 1 януари 2024 г. до 31 август 2024 г. в Държавната агенция за бежанците (ДАБ) са подадени 8 261 молби за международна закрила, включително 1 780 молби от непридружени деца (21,5 % от общия брой). Производствата по 4 687 молби са прекратени, като се предполага, че кандидатите са напуснали страната към други държави членки на ЕС. Бежански статут е бил предоставен на 44 лица, а 4 564 лица са получили хуманитарен статут (субсидиарна закрила). Освен това молбите на 839 лица, включително търсещи закрила от граждани на Руската Федерация, са отхвърлени в ускорени процедури като явно неоснователни, а 650 са отхвърлени в рамките на производство по общия рег.

Развиващият се политически и социално-икономически контекст в България, статистически най-бедната държава - членка на ЕС, поставя предизвикателства както пред бежанците от Украйна, така и пред търсещите закрила и бежанци от Сирия, Афганистан и страните от Близкия изток и Северна Африка. Основните проблеми включват временно и дългосрочно настаняване, записване в училище, подкрепа за изучаване на български език и достъп до здравни и социални услуги. Сирийските бежанци, презаселени или преместени от други държави, както и бежанците от Украйна, изпитват тези и други предизвикателства в допълнение към травмата от разселването и тревогата от несигурността, с която се сблъскват.

В настоящата справка се разглежда текущата ситуация, свързана със задържането и ограничаването на придвижването на разселени лица в България. В него се прави задълбочен анализ на съществуващата правна рамка, която урежда тези практики. Освен това се предлагат стратегически препоръки, които да подпомогнат България в ефективното прилагане на разпоредбите, посочени в Пакта на ЕС за миграцията и убежището. Особен акцент е поставен върху изискванията на Регламент (ЕС) 2024/1356 на Европейския парламент и на Съвета от 14 май 2024 г., с който се *въвежда скрининг на граждани на трети държави на външните граници (SCR)*. Краткото изложение има за цел да подпомогне България в

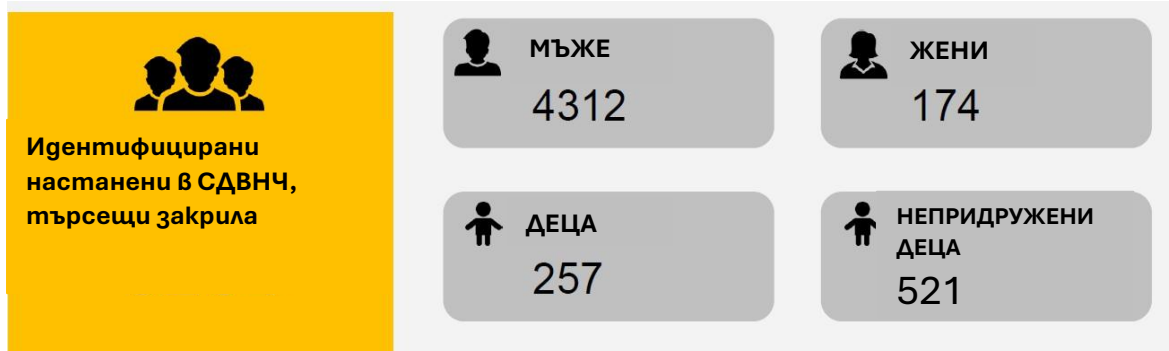
привеждането на политиките ѝ в съответствие със стандартите на ЕС и международните стандарти, като гарантира, че подходът на страната към управлението на разселените лица е както съвместим, така и чувствителен към закрилата.

Правната рамка, уреждаща задържането, е описана в Закона за чужденците в Република България (ЗЧРБ) и Закона за убежището и бежанците (ЗУБ), в допълнение с подзаконовни нормативни актове.

ЗЧРБ се прилага спрямо лица, които не са подали молба за международна закрила или чиито молби са окончателно отхвърлени, докато ЗУБ се регулира задържането на лица, търсещи закрила. Съгласно ЗУБ Държавната агенция за бежанците (ДАБ) притежава компетентността да разпореди задържане, което се привежда в изпълнение в център от затворен тип под нейната юрисдикция. В същото време, задържането по реда на ЗЧРБ обикновено се разпоредва от Гранична- или Националната полиция или от Дирекция "Миграция" и се извършва в управляваните от нея обекти, по-специално в специалните домове за временно настаняване на чужденци (СДВНЧ).

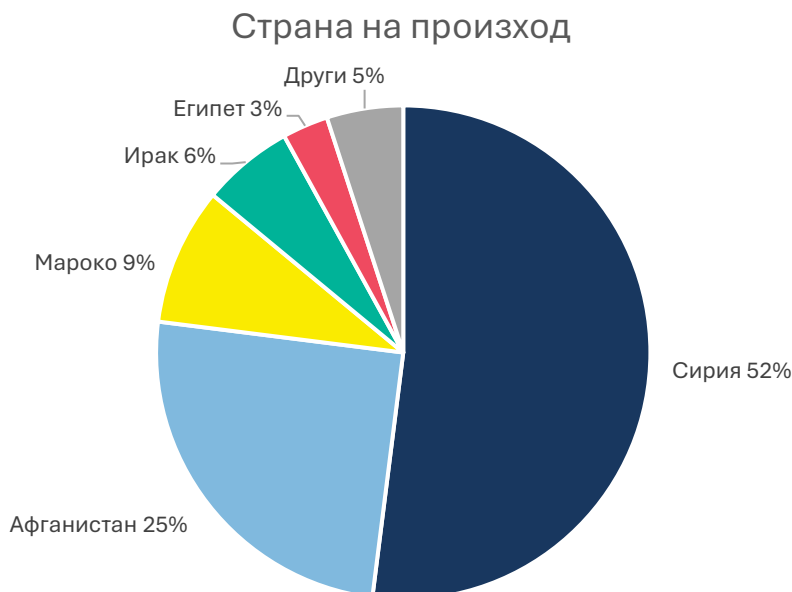
ВКБООН отбелязва със загриженост ограниченията на свободата на придвижване на лицата, нуждаещи се от международна закрила, тъй като те могат да бъдат задържани без прилагане на адекватни правни гаранции, при условия, които могат да не отговарят напълно на международните стандарти.

Ключови данни

Български Хелзинкски Комитет, мониторинг на задържането, януари-август 2024 г.

Към 21 август 2024 г. в двата Специални домове за временно настаняване на чужденци (СДВНЧ) са задържани 666 лица, от които 264 лица в СДВНЧ Бусманци и 402 лица в СДВНЧ Любимец, като 640 от тях са мъже и 26 жени. Децата в двата центъра са наброявали 104, включително потенциално непридружени деца, които може да не са идентифицирани към тази дата. По-голямата част от задържаните лица са от граждани на Сирия и Афганистан.

През периода 1 януари - 21 август 2024 г. общият брой на лицата, преминали през СДВНЧ в е 264, като заповедите за задържане на 2 608 лица са издадени от Гранична полиция; 1 489 лица са задържани на територията на България, включително 1 123 в София. За сравнение, на 21 август 2023 г. в СДВНЧ са се намирали общо 2 448 лица, а общият брой на задържаните лица към 21 август 2023 г. е бил 12 156. Преобладаващата част от задържаните през 2023 г. лица са били задържани във вътрешността на страната, докато през 2024 г. броят им е почти равен на задържаните на входните и изходните граници.

По отношение на задържането на лица, търсещи закрила - към 21 август 2024 г. в помещение от затворен тип към ДАБ (ПЗТ Бусманци) са настанени 18 лица, търсещи закрила - от Афганистан, Сирия и Руската федерация, включително лице, търсещо закрила от Саудитска Арабия, на което е издадена заповед за експулсиране от Държавната агенция "Национална сигурност" (ДАНС) и чиято молба за закрила все още е в процес на обжалване. През 2023 г. в ПЗТ Бумснаци, с капацитет 16 души са задържани общо 32 лица, търсещи закрила. Към края на 2023 г. в ПЗТ Бусманци са се намирали 4 лица, търсещи закрила, като средната продължителност на задържането е била 56 дни.

ПРЕГЛЕД

Законодателна рамка

Задържане на лица, търсещи закрила, съгласно Закона за убежището и бежанците

През септември 2016 г. ДАБ става отговорна за управлението на централите от затворен тип и издаването на решения за настаняване в такива центрове на лица, търсещи закрила, съгласно ЗУБ. Понастоящем съществува само едно помещение от затворен тип, управлявано от ДАБ, на територията на СДВНЧ Бусманци. Върховният комисариат на ООН за бежанците отбелязва, че решенията за задържане на лица, търсещи закрила, не биват подлагани на индивидуална преценка с оглед на основателността, необходимостта и пропорционалността и че не се разглеждат алтернативи на задържането. Има случаи, при които решенията се издават за целия срок на процедурата за международна закрила, а не за

Възможно най-краткия срок, както се изисква по ЗУБ. В закона не е предвиден максимален срок на задържане.

Законът предвижда, че уязвимостта на търсещите закрила следва да бъде взета предвид преди издаването на решение за задържане и че положението на уязвимите лица, настанени в центрове от затворен тип, следва да бъде наблюдавано, като при необходимост им се предоставя подкрепа. Въпреки това не съществува действаща процедура за последователна идентификация и мониторинг на уязвимите лица. Лица, които са преживели изтезания или насилие, основано на пола, както и бременни жени и кърмачки също попадат сред лицата, спрямо които може да бъде постановено задържане. Липсата на адекватно медицинско обслужване, което да е на разположение 24 часа в денонощието, 7 дни в седмицата в централите, ограниченият достъп на неправителствени организации, предоставящи услуги, включително относно психично здраве и психосоциална подкрепа, допълнително засилват рисковете за уязвимите лица, породени от условията на задържане, и несигурността, свързана с продължителността на задържането и последиците от него.

Първоначален съдебен контрол на задържането е възможен при обжалване в рамките на 14 дни от настаняването на лицето в център от затворен тип към ДАБ. Съгласно ЗУБ прегледът на текущо задържане следва да се извършва ежемесечно от административния орган. При наличие на нова информация или по искане на задържаното лице решението за задържане се преразглежда от административния орган, който издава писмено решение, което може да бъде обжалвано. От влизането в сила на законодателството през 2016 г. на ВКБООН не са известни случаи, в които търсещите закрила са били освободени след подобна процедура по преразглеждане по тяхно искане.

Законът за правната помощ (ЗПП) предвижда правна помощ за лица, търсещи закрила. На практика обаче няма финансирана от държавата правна помощ за оспорване на решенията за настаняване в централите от затворен тип. Безплатна правна помощ се предоставя от Българския хелзинкски комитет, който действа от името на Върховния комисариат на ООН за бежанците и ПЗТ Бусманци поне веднъж седмично. Адвокатите, които могат да бъдат назначени от Националното бюро за правна помощ (НБПП), предоставящо правна помощ съгласно Закона за правната помощ, се нуждаят от допълнително обучение по миграционно и бежанско право. Понастоящем капацитетът и практиката на НБПП, по отношение на административни процедури са ограничени до предоставянето на правна помощ и представителство на непридружени деца по време на процедурата за предоставяне на международна закрила.

Имиграционно задържане съгласно Закона за чужденците

Задържане с цел връщане

Чужденците, включително лицата, нуждаещи се от международна закрила, се задържат от органите на ГД "Гранична полиция" при установяване на нерегламентирано влизане или при опит за нерегламентирано напускане на страната, или от органите на ГД "Национална полиция" при установяването им във вътрешността на страната. Максимално допустимият срок за полицейско задържане е 24 часа, който обикновено се спазва. Вторичното законодателство, в съответствие с изискванията на правото на ЕС, предвижда, че ако дадено лице подаде молба за международна закрила през този период, то трябва незабавно да бъде насочено към ДАБ. На практика обаче по-голямата част от лицата, които подават молба за закрила пред Гранична полиция при задържането им, биват прехвърлени в СДВНЧ към Дирекция "Миграция" съгласно заповед за налагане на принудителна административна мярка връщане, последвана от заповед за принудително настаняване в

СДВНЧ¹. Законът не предвижда изрично индивидуална оценка и преглед на необходимостта, пропорционалността и основателността на задържането, както и задължително разглеждане на приложимостта на алтернативи на задържането преди издаването на заповед за задържане във всички случаи. Задържането може да бъде постановено за срок до 6 месеца, като е възможно удължаването му до 18 месеца.

Всички чужденци, настанени в СДВНЧ, имат право да подадат молба за закрила. Няма осигурени от държавата преводачески услуги, които да улеснят подаването на молби. На практика адвокати, наети в рамките на партньорството с ВКБООН, помагат на задържаните лица да подават молби.

Съгласно ЗУБ всяка молба за закрила на лице, която е подадена на територията на СДВНЧ, следва незабавно да бъде препратена към ДАБ, която следва да регистрира лицето в срок от шест работни дни. Върховният комисариат на ООН за бежанците отбелязва, че задържането на лица, търсещи закрила, с цел връщане т може да бъде неоправдано продължително поради липсата на преводачи, липсата на адекватна координация между институциите и, в случай на увеличен брой пристигащи, поради липсата на приемателен капацитет на ДАБ. Задържането на лица, които са подали молба за международна закрила въз основа на миграционния си статут по ЗЧРБ, който не се прилага след подаване на молбата, противоречи на европейското и българското национално право.²

РИСКОВЕ ЗА ЗАКРИЛА

Задържане на уязвими лица

Националният закон (ЗЧРБ) не предвижда изрично оценка на уязвимостта на лицето преди издаването на заповедта за задържане, като по този начин позволява задържането на лица, които са преживели изтезания или насилие, основано на пола, лица, преживели друга травма, или такива със сериозни здравословни проблеми или потребности от психично здраве, бременни и кърмещи жени, лица с увреждания или ЛГБТИК+ лица, и ги излага на риск³. Въпреки че в СДВНЧ има медицински персонал и психолози няма процедура за идентифициране на уязвимите кандидати. Липсата на преводачи допълнително затруднява комуникацията и достъпа до подкрепа. Чужденците, настанени в СДВНЧ, не са обхванати от националната

¹ Съгласно ЗЧРБ, след нерегламентирано влизане или престой в България, на чужденците се издава заповед за връщане. Когато лицето, чието връщане е разпоредено, възпрепятства изпълнението на заповедта или съществува опасност да се укрие, органът, който е издал заповедта, може да разпореди принудително настаняване на лицето в специален дом за временно настаняване на чужденци (СДВНЧ) с цел организиране на неговото връщане или експулсиране (ЗЧРБ, чл. 44, ал.6). Непридружените деца не могат да бъдат принудително настанявани (задържани) в СДВНЧ и трябва да бъдат насочвани към Дирекция "Социално подпомагане" (националният орган за управление на случаи на закрила на детето) за предприемане на подходящи мерки за настаняването им в съответствие със Закона за закрила на детето (ЗЧРБ, чл. 44, ал. 9). Въпреки това, по "изключение", което не е дефинирано в закона, придружаваните деца могат да бъдат задържани за срок до три месеца. Пълнолетни лица също могат да бъдат задържани за първоначален срок до шест месеца, който при определени обстоятелства може да бъде удължен с още 12 месеца (ЗЧРБ, чл. 44, ал. 8). От 2016 г. насам ЗЧРБ позволява задържането на чужденци, чиято самоличност не е установена, за срок до 30 дни с цел установяване на самоличността и гражданството и вземане на решение за по-нататъшни административни мерки. Заповеди за краткосрочно задържане се издават до лятото на 2022 г., когато Министерството на вътрешните работи издава инструкции, в които се посочва, че вместо заповеди за краткосрочно задържане следва да бъдат издавани само заповеди за задържане с цел връщане, тъй като е установено, че първите са в съответствие с правото на ЕС, по-специално с Директива 2008/115/ЕО, която не предвижда възможност за задържане на чужденец с цел установяване на самоличността.

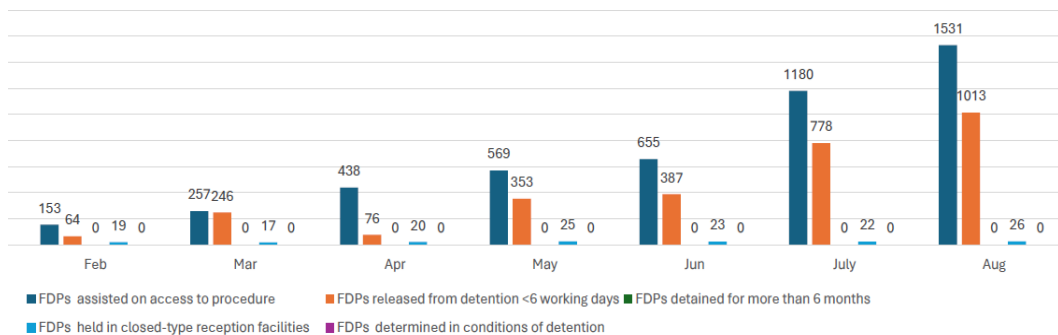
² Следва да се отбележи, че съгласно българското законодателство задържането на лица, търсещи международна закрила, се урежда от Закона за убежището и бежанците (ЗУБ), раздел V, чиито разпоредби отразяват допустимите основания за задържане, изброени в Директивата на ЕС за условията на прием. (Продължителното задържане по реда на ЗЧРБ на лице, след като то е подало молба за международна закрила, би било незаконосъобразно.

³ Гаранции съществуват само по отношение на непридружените деца, чието задържане следва да бъде крайна мярка и да подлежи на оценка на най-добрия интерес - вж. по-долу.

здравноосигурителна система.

ВКБООН и неправителствените организации, действащи от негово име, най-вече Българският хелзинкски комитет (БХК) и Българският червен кръст (БЧК), имат безпрепятствен достъп до централите за задържане, управлявани от Министерството на вътрешните работи - СДВНЧ в Бусманци, с капацитет 400 места и в Любимец с общ капацитет 660 места и допълнителни 1232 места в Инфраструктурния район с мултифункционално предназначение (като към настоящия момент се използва само основния капацитет от общо 1060 места). През предходните години централите за задържане често работеха над предназначения капацитет поради рязкото увеличаване на броя на молбите за закрила и забавянето на освобождаването на задържаните лица, търсещи закрила, в ДАБ за регистрация. В средата на 2023 г. помещенията работят над кумулативния си максимален капацитет. Това допълнително задълбочи трудностите поради липсата на лично пространство, сериозните опасения за здравето и социалното напрежение.

Правна помощ на БХК в местата за задържане по проект на ВКБООН, януари-август 2024 г.

Липсата на устен превод възпрепятства комуникацията и достъпа до права и основни услуги. Въпреки че признава усилията, положени за някои подобрения на условията на живот от 2018 г. насам, ВКБООН изразява загриженост относно продължаващите проблеми с поддържането на хигиената, осигуряването на храна, по-специално за лицата със специални диетични нужди, и ограничения престой на открито и възможност за физическа активност. Приветстваме плановете за ремонт в СДВНЧ в Бусманци по линия на “Фонд за убежище, миграция и интеграция” (ФУМИ), който да бъде осъществен до края на 2025 г. В допълнение към присъствието на четирима адвокати, които предоставят услуги и посещават всеки център поне веднъж седмично в рамките на финансиран от него проект, ВКБООН проведе пет посещения за наблюдение в централите за задържане до края на август 2024 г. В допълнение към частните адвокати, които имат достъп до СДВНЧ и предоставят правни услуги, Фондация за достъп до права (ФАР) и Център за правна помощ “Глас в България” също посещават задържаните лица и безплатно предоставят правна помощ.

Въпреки че в местата за задържане работят психолози, липсата на преводачи ограничава ефективния достъп до психично здраве и психосоциална подкрепа. Партньорът на ВКБООН - Българският червен кръст - предоставя хуманитарна помощ и ограничени услуги в областта на психичното здраве и психосоциалната подкрепа, но тези услуги трябва да се разширят. ВКБООН ще стартира индивидуални и групови услуги по психично здраве и психосоциална подкрепа през ноември 2024 г., но са необходими повече ресурси, включително за идентифициране на лица, преживели изтезания или насилие, включително насилие, основано на пола, или преживели травма.

Задържане на деца

ВКБООН потвърждава отгавна установената си позиция, че децата не следва да бъдат задържани поради техния статут на пребиваване или миграционен статус или този на родителите им, както и че задържането никога не е в техен най-добър интерес.⁴ ВКБООН приветства забраната за задържане на непридружени деца с цел връщане, които вместо това трябва да бъдат насочвани към съответната дирекция "Социално подпомагане", която незабавно да предприеме мерки за закрила съгласно Закона за закрила на детето. От съществено значение е да се гарантира, че непридружените деца се идентифицират като такива при първия контакт с тях, за да могат да се възползват от тези гаранции и да не бъдат неправилно идентифицирани като придружени или пълнолетни. Децата, разделени от родителите си, също са изложени на риск и следва да бъдат третирани по същия начин като непридружените деца.

На практика, поради краткия период (24 часа) на първоначалното полицейско задържане, липсата на превозачи и недостатъчния капацитет на местните Отдели за закрила на детето (ОЗД) към Дирекциите за социално подпомагане (ДСП) да реагират своевременно и да осигурят настаняване на непридружените деца, служителите, осъществяващи първоначален контакт често не успяват да идентифицират непридружените и разделените деца част от задържаната група лица. Това води до практиката непридружените и разделените деца, особено тези във възрастовата група 16-17 години, да бъдат регистрирани като пълнолетни или да бъдат случайно прикрепявани към пълнолетни лица, с които нямат роднинска връзка. Регистрирането на детето като придружено се извършва без каквато и да е оценка на връзката между детето и придружаващия го възрастен, или оценка на най-добрия интерес на детето, или на неговата уязвимост. След като бъде задържано, в СДВНЧ не съществува процедура за установяване дали детето наистина е придружено или в риск, освен ако адвокатите, действащи от името на ВКБООН, не го идентифицират. В периода 1 януари - 31 август 2024 г. БХК е идентифицирал 521 непридружени деца в СДВНЧ.

ЗЧРБ предвижда назначаването на социални работници от Отдела за закрила на детето като представители на непридружените деца в рамките на производствата регламентирани в него. ВКБООН припомня, че участието на служителите на дирекция "Социално подпомагане" е законово изискване съгласно Закона за закрила на детето (ЗЗД) и не отменя необходимостта от правна помощ, на която всички деца имат право съгласно ЗЗД. На практика, когато непридружените деца бъдат идентифицирани в СДВНЧ, те биват подпомагани да подадат молба за международна закрила, за да се осигури бързото им освобождаване. Възможно е обаче непридружените деца да бъдат погрешно счестени за „придружени“ или да не бъдат идентифицирани поради липсата на превозачи, които да подпомагат служителите на СДВНЧ, което не им позволява да интервюират децата. Липсва капацитет в рамките на националната система за закрила на детето или услуги за резидентна грижа, който да позволи непридружените и разделените деца да бъдат идентифицирани и настанени в такъв вид услуги.

ВКБООН изразява загриженост относно липсата на безопасно и подходящо настаняване за деца-мигранти, деца търсещи закрила и бежанци в рамките на националната система за закрила на детето. Въпреки някои неотгавнашни постижения в разширяването на достъпа до настаняване в рамките на националната система за закрила на детето, включително създаването на специализирани кризисни центрове и услуги за резидентна грижа, ограниченият брой на услугите, които биха могли да настаняват и да предоставят

⁴ Позиция на ВКБООН относно задържането на деца бежанци и мигранти в контекста на миграцията, януари 2017 г., достъпна на: <http://www.refworld.org/docid/5885c2434.html>. Вж: Options for governments on open reception and alternatives to detention, 2015 г., достъпен на: <http://www.refworld.org/docid/5523e9024.html>

алтернативна грижа за деца мигранти, търсещи закрила и бежанци, е спешен проблем, който трябва да бъде решен от България.

ВКБООН е особено загрижен от факта, че Законът позволява задържането на деца заедно с родителите им с цел връщане, по изключение, за срок до 3 месеца. Законът не предвижда оценка на най-добрия интерес преди издаването на заповед за задържане в тези случаи. Органите нямат задължение или указания да проучват наличието на алтернативи на задържането във всеки отделен случай.

Освен това пълнолетните лица могат да бъдат задържани за срок до 6 месеца с цел връщане (като този срок може да бъде удължен до максимум 18 месеца), като липсват разпоредби относно задържането и приложимостта на алтернативи за семействата. ВКБООН е установил случаи на разделяне на семейства на лица, чиито молби са били окончателно отхвърлени, при които майката и децата са били освободени без никакво съдействие след изтичането на 3-месечния срок, докато бащата е останал в СДВНЧ. Националното законодателство не урежда предоставянето на “статут на търпимост” на лица, чиито молби за международна закрила са били отхвърлени, но не могат да бъдат върнати в страните си на произход, което води до сериозни рискове, включително продължително задържане и бездомност.

Задържането на малолетни и непълнолетни чужденци, които са подали молба за международна закрила, също е разрешено от ЗУБ като крайна мярка, за да се запази целостта на семейството или тяхната защита и сигурност, за възможно най-кратък срок.⁵ Въпреки това няма изрично позоваване на извършването на оценка на най-добрия интерес преди издаването на заповедта за задържане.

Пречки пред прилагането на алтернативи на задържането

В Националната стратегия по миграцията 2021-2025 г., приета от българското правителство през 2021 г., не се споменава, и не се предвижда по-нататъшно разработване или прилагане на алтернативи на задържането. С приетите през 2017 г. изменения в ЗЧРБ са въведени допълнителни алтернативи на задържането (обезпечителни мерки) преди връщане, в допълнение към съществуващата досега такава за ежеседмично явяване в териториалната структура на МВР по местоживее на кандидата (съответното полицейско управление). Такива допълнителни алтернативи включват предаване във временен залог на документи за пътуване и внасянето на парична гаранция. Въпреки това алтернативите на задържането не се вземат предвид преди налагането на задържането.

Съществуват значителни практически пречки пред достъпа до алтернативи на задържането: трудности при осигуряването на адрес не пребиваване и доказателства за издръжка. Административната практика и законодателството изискват български гражданин или законно пребиваващ чужденец да предостави гаранции за гражданите на трети страни, за да им позволи достъп до алтернативи на задържането - адрес на пребиваване и доказателства за стабилни, редовни, предвидими и достатъчни средства за издръжка на чужденеца в размер не по-малък от минималната работна заплата за страната. За да отговорят на тези изисквания, чужденците често плащат значителни суми честно неформално, за да си осигурят адрес, който могат да декларират като такъв, на който пребивават пребиваване в България, както и доказателства за издръжка от лице - гарант, което да позволи освобождаването им от СДВНЧ.

---

⁵ В съответствие с чл. 45е, ал. 1 ЗУБ задържането се допуска само в краен случай, за да се запази целостта на семейството или да се осигури тяхната закрила и безопасност, за възможно най-кратък срок, като следва да се положат усилия за настаняване на децата в подходящи за тях места.

Редица практически трудности, свързани с другата алтернативна мярка - внасяне на парична гаранция - възпрепятстват нейното прилагане, особено с оглед на това, че незаконно пребиваващите чужденци нямат достъп до средства за издръжка, документи и банкови сметки, което може да породи опасения относно потенциална експлоатация.

Заповедта за задържане може да бъде обжалвана в рамките на 14 дни от задържането в СДВНЧ. Съдът трябва да разгледа жалбата в срок от 3 дни от подаването ѝ и да се произнесе с решение - в срок от 7 дни от образуването на делото. Решението на административния съд може да се обжалва пред Върховния административен съд, който трябва да се произнесе с решение в срок от 14-дневен срок от подаването на жалбата. Жалбоподателят не се освобождава преди окончателното решение. ЗЧРБ изисква прегледът на приложимостта на основанията за задържане да се извършва ежемесечно от директора на Дирекция "Миграция". Измененията, въведени през 2017 г., позволяват издаването на административна заповед за удължаване на задържането с допълнителни 12 месеца след изтичането на първоначалните 6 месеца, за разлика от предходната разпоредба, която изискваше удължаването на задържането над 6 месеца да се решава от съда, като по този начин се осигуряваще автоматичен съдебен контрол на всички задържания над 6 месеца. Задържането над 6 месеца обикновено се прилага за лица, на които окончателно е отказана закрила, за тези, които никога не са подавали молба за закрила както и за тези, които имат заповед за експулсиране. Административното решение, с което се удължава задържането, може да бъде обжалвано от кандидата пред първоинстанционния административен съд, както и пред Върховния административен съд.

Освен това чужденецът може по всяко време да предяви иск пред административния съд съгласно разпоредбата на Административнопроцесуалния кодекс, забраняваща всякакви действия, извършвани от административен орган или длъжностно лице, които не се основават на административен акт или на закона.⁶ Това обикновено се отнася до лицата, подали молба за международна закрила, които не са били предадени на ДАБ в рамките на 6 работни дни. В повечето случаи кандидатът се освобождава след подаване на жалбата, така че делото се прекратява от съда, както е случаят по отношение на жалбоподател, представяван от БХК през 2024 г.

---

⁶ Чл. 250, Административнопроцесуален кодекс

ПРИЗИВИ ЗА ДЕЙСТВИЕ

Задържането на лица, нуждаещи се от международна закрила, следва да бъде аргументирано като обосновано, необходимо и пропорционално на законната цел във всеки отделен случай и може да бъде наложено само ако не могат да бъдат приложени ефективно други алтернативни мерки с по-малка степен на принуда, като се вземат предвид и специалните потребности на лицата.

ВКБООН препоръчва на правителството на Република България да осигури:

1. Преразглеждане на правната рамка, регулираща задържането, включително Закона за чужденците (ЗЧРБ) и Закона за убежището и бежанците (ЗУБ), за да се гарантира, че задържането се използва като крайна мярка и за възможно най-кратък период от време и само след извършване на индивидуална оценка на неговата обоснованост, необходимост и пропорционалност, както и след проучване на приложимостта на алтернативи на задържането. ВКБООН ще продължи да подкрепя процеса, като развива капацитета и предоставя техническа експертиза и съдействие, в тясно сътрудничество с Дирекция "Миграция" и Държавната агенция за бежанците.
2. Подобряване на условията в местата за задържане, за да се гарантира, че те отговарят на международните и европейските стандарти, и по-специално на стандартите, определени от Европейския комитет за предотвратяване на изтезанията. Това включва справяне с пренаселеността, подобряване на хигиената, осигуряване на подходяща храна и осигуряване на достъп до престой и физическа активност открито. Центровете от затворен тип, управлявани от ДАБ, следва да отговарят на международните и европейските стандарти по отношение на достъпа на НПО и предоставянето на услуги, както и на ефективния достъп до здравни грижи и психичното здраве и психосоциалната подкрепа.
3. Укрепване на правните гаранции за задържаните лица и предоставяне на правна помощ и представителство от Националното бюро за правна помощ, включително правото на обжалване на заповедите за задържане и достъп до безплатна правна помощ. ВКБООН ще продължи да си сътрудничи с НПП в усилията му да укрепи капацитета си за предоставяне на правна помощ съгласно Закона за правната помощ.
4. Прилагане на политика, забраняваща задържането на деца поради техния статут на пребиваване или миграционен статут или този на родителите им. Това включва гарантиране, че непридружените и разделените деца се идентифицират като такива при първоначалния контакт с властите и не се идентифицират неправилно като придружени или пълнолетни, както и въвеждане на задължителни алтернативи на задържането. ВКБООН насърчава България спешно да подобри капацитета на националната системата за закрила на детето за да осигури безопасно и подходящо настаняване на непридружени и разделени деца и да гарантира, че децата, които са придружени от членове на семейството или други роднини, не са задържани. Следва да се създаде процедура за извършване на оценка на най-добрия интерес преди вземането на каквото и да е решение относно малолетни и непълнолетни лица. ВКБООН си сътрудничи със съответните органи, за да подкрепи създаването на механизъм за спешно реагиране по отношение на непридружените деца, за да се осигури ранно и непрекъснато идентифициране, проследяване и насочване, както и подходяща алтернативна грижа в съответствие с най-добрия интерес на детето, което изисква значителни ресурси.

5. Прилагане на наличните алтернативи на задържането, включително ежеседмично явяване във районните управления, предаване в залог на документи за пътуване и внасяне на парична гаранция. Включване на осигуряване на алтернативи на задържането в Националната стратегия в областта на миграцията, убежището и интеграцията, като и осигуряване на целево финансиране -. В зависимост от наличните ресурси ВКБООН ще се стреми да подкрепя прилагането на алтернативи на задържането, включително по отношение на настаняването, за най-уязвимите лица, по-специално деца, жени в риск, лица, преживели травма, лица със сериозни заболявания и потребности свързани с психично здраве, възрастни хора, лица с увреждания и ЛГБТИК+ лица, за да се намалят вредите и рисковете, с които се сблъскват при задържане. България следва да проучи възможността за предоставяне на парична помощ за настаняване, като се възползва от предишни опити и проекти, направи равностметка и обмисли тяхната устойчивост.
6. **Предварителни проверки на състоянието и ранно идентифициране на уязвимост.** Регламентът за скрининг, който България трябва да започне да прилага до юни 2026 г., предоставя възможност за създаване на механизъм ранна идентификация на специфични рискове за закрилата. ВКБООН настоятелно призовава България незабавно да започне такава ранна идентификация, като в регламента се предвижда необходимостта от специализирани и обучени кадри с опит в идентифицирането на лица със специални потребности и скрита уязвимост (като например лица, преживели изтезания, жертви на трафик, лица, преживели насилие, основано на пола, и други форми на насилие, проблеми с психичното здраве, травми и т.н.). България следва да въведе функционираща процедура за последователно идентифициране и наблюдение на уязвимите лица. ВКБООН е готов да предостави техническа подкрепа и насоки за създаването на такава процедура.
7. **Достъп до процедури за международна закрила**, при които всички чужденци, настанени в СДВНЧ или в други центрове, създадени по силата на Регламента за скрининг, могат своевременно да подадат молба за международна закрила. Това включва осигуряване на финансирани от гържавата услуги за устен превод, за да се улесни комуникацията между персонала и подаването на молби. Редовен и надежден устен превод следва да бъде осигурен от момента на задържане на лицата на границата или във вътрешността на страната; без него България не би могла да изпълни своите международни и европейски задължения по отношение на правата на задържаните лица, по-специално на принудително разселените лица и лицата без гражданство. Това е необходимо и за намаляване на широк спектър от рискове, на които могат да бъдат изложени уязвимите лица сред задържаните граждани на трети страни, включително деца, лица, преживели травма, или лица, изложени на риск от трафик на хора, при липса на комуникация с гържавните органи.

ВКБООН България, септември 2024 г.